

RÜŞTÜ BOZKURT

rustu.bozkurt@dunya.com

Anayasa ve **"medya dili yaratma"** sorumluluğu

İlk kez bir sivil anayasa yapma denendiğine göre, TBMM yönetimi "temel kavramlar" ve "ayrıntı bilgisi" konusunda medyayı **"sürekli bilgilendiren" bir mekanizma oluşturmalı** ve işler halde tutmalı ki, kavram kargaşası zihinleri bulandırmasın.

Tolga Tanış, 30 Ekim 2011 günü **Hürriyet Pazar Gazetesi**'nde **Daniel Kahneman**'ın *"Hızlı ve Yavaş Düşünme"* adlı yeni kitabından kısa aktarmalar yaptı… Nobel ödüllü düşünce insanının genellemelerini okudukça, yaklaşık yedi yıl önce, 13 Şubat 2005 günü **Dr. Sabine Schhiffer**'in **Zaman Gazetesi**'nde *"Medya Pedagojisi ve Demokrasi"* başlıklı yazısından aldığım notları anımsadım.

Türkiye'de geniş kitlelerin talepleri alınarak anayasa inşa etme çabalarının yoğunlaştığı bugünlerde, TBMM Başkanı öncelikle *"medyadan beklentilerini"* yansıttığı bir toplantı yaptı. Başkanın talebinin hayata taşınabilmesi için *"medyanın etkisi ve sorumlukları"* üstüne bu kısa denemede düşündüklerimizi paylaşacağız.

Kahneman, *"Politikacılar mı, yoksa doktorlar mı daha çok aldatır? Afrodizyak etkisi yaratan güç ve evden uzak hayatın cezbediciliğini aklıma getirince 'politikacılar' dedim. Ancak sonunda fark ettim ki, politikacıların kabahatleri daha fazla haber oluyordu. Benim sezgisel algılarım da, tamamen **gazetecilerin** tercihiyle oluşuyordu"* diyor.

Çağımızdaki hızlı yaşamı, haber ve yorumun kolay eskimesini düşündüğümüzde, epeyce uzun bir zaman öncesinde yazdığı makalede **Sabine Schiffer,** Almanya'da deli dana hastalığının (BSE) medyada yoğun biçimde gündeme taşındığı günlerde sığır eti satışlarının düştüğünü anımsatıyor. Yazının kaleme alındığı günlerde, konunun çok seyrek gündeme geldiğini, üstelik birinci sayfalardan değil, iç sayfalarda daha dar kapsamlı yansıtıldığının altını çiziyor. Bu önemli medya pedagogu ekliyor: *"Krizin baş gösterdiği dönemde tespit edilen vaka kadar vaka tespit ediliyor. Bu da gösteriyor ki, insanları gerçeğin kendisi değil, **medyada yer alıp almaması** etkiliyor."*



KAVRAM VE TANIMLAR

Schiffer analizinde, *"İster bilinçli, isterse bilinçsiz olsun, belli kavram ve tanımları seçmek suretiyle her zaman için belli bir perspektif tercihinde bulunmuş oluyoruz. Belli bir olayı nasıl nitelendirdiğimiz, mesela terör olarak mı, yoksa direniş olarak mı, faillerini direnişçi olarak mı, yoksa isyankar, vatanperver veya terörist olarak mı tanımladığımız çok büyük önem taşıyor. Bu tanımlamamızla biz aynı zamanda söz konusu kişi veya olayın meşruiyeti hakkında da belli bir tercihte bulunmuş oluyoruz"* diyor. **Kahneman ve Schiffer**'den alıntıladığımız saptamalar, medyada sözel ya da yazılı anlatımların bireyleri, toplulukları ve toplumları derinden etkilediğini kanıtlıyor. Bu kanıt, şöyle bir soruyu akla getiriyor: *"Medya çalışanları, 'erişebildiğim bütün haberleri kamuoyuna ulaştırırım, doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü seçme görevim değildir; seçme sorumluluğu dinleyenin ve okuyanındır' gerekçesine sığınmaları, sorumluluklarının sınırlarını belirlemiş olur mu?"*

Örneğin anayasa tartışmaları gibi önemli bir konuda, uzmanlık gerektiren ayrıntı bilgisi ile kitlelerin kısa mesaja dayalı bilgilenme talebini besleyen popüler kültürün içerikten yoksun ve sığlığı özendiren etkisi arasında *"dengeyi kurma sorumluluğunu"* medya mensupları nasıl yerine getirecektir? **Milliyet Gazetesi**'nde 19 Nisan 2006 tarihinde Patrick Humphreys'ın yazının son cümlesi, *"İnsanlık, gerçeği kurgudan ayırmak için, kişisel bütünlüğe, haysiyete sahip **gazetecilerden** oluşan özgür bir basından daha iyi bir yol henüz keşfedilmedi"* dediğine göre, medya mensuplarının *"kişisel bütünlük ve haysiyetini"* geliştirme ve koruma konusunda hangi kanalların açık tutulması gerektiği de önem taşıyor.

Anayasa tartışmaları medya mensuplarının *"ihtisas alanı"* kapsamı dışında kalabilir.

Medya mensuplarının anayasa tasarlamaya ilişkin *"kavram ve terimlere hakimiyeti"* de yeterli olmayabilir. Tam da bu aşamada, akademisyenlerin, uzmanların, siyasal örgütlerin ve STK vb. odakların öncelikli görevi, kavramların bileşenleri ve bağlamları hakkında netlik sağlayacak çıplak veri ve varsayımları ortaya koymak olmalı. İlk kez bir sivil anayasa yapma denendiğine göre, TBMM yönetimi *"temel kavramlar"* ve *"ayrıntı bilgisi"* konusunda medyayı *"sürekli bilgilendiren"* bir mekanizma oluşturmalı ve işler halde tutmalı ki, kavram kargaşası zihinleri bulandırmasın.

ŞEYTANLAŞTIRMA

Anayasa tartışmaların dar kalıplar içinde sıkışmaması için *"ilkelerin kalelerimiz olduğu"* bilincini yükseltecek tartışmalar gündemin ilk sıralarında yer almalı. Eğer **İsmet İnönü**'nün, *"Siyasette haklı haksız yoktur; güçlü güçsüz vardır. Güçlüler haklı gibi gözükür. Ama güçlü olanlar kendilerine ilkeler ve yasalardan sınır çizmezlerse kendi kuvvetleri içinde boğulur"* diye anlattığı deneyim ve birikimine değer verirsek, anayasanın *"kuvvetler ayrılığı"* bağlamı üzerinde uzlaşma duyarlılığının önemini de kavrarız. Karşılıklı bağlarımızın giderek bağımlılık haline dönüştüğünü dikkate aldığımızda, çok-odaklı üretim, çok-kültürlü yönetime doğru hızla ilerleyen dünyamızda ticaretin gelişmesinin temelini oluşturan *"eşdeğerlilik ilkesi"*ne anayasa tartışmaları gündeminde hak ettiği yeri veririz. Yaşadığımız büyük krizden ders almışsak, "*gözetim ve denetimin*" kurumların işleyişindeki önemini kavrar, *"özerk kurumların yapısı, işlevi ve kültürünü"* geliştirecek ilkelerin anayasada yer almasının yol ve yöntemlerini aramaya gereken emek ve zamanı ayırırız. Son çözümlemede, hayatın çok temel ilkelerinden biri olan *"gücün kullanılması"* konusunda, *"gücünüzün sınırlarını bilin, kullanma zamanını iyi saptayın ve gücünüzü kullandıktan sonra size nasıl dönüş yapacağını iyi hesaplayın"* diyen temel ilkeyi anayasa tasarımı çalışmalarının rehberi yaparız.

Medyanın anayasa çalışmalarında *"yapıcı rolünün güçlenmesi"*, kavramların bileşenlerinin ve bağlamlarının netleştirilmesiyle doğrudan ilgilidir; bu nedenle *"medyanın bilgi kanallarının açık tutulması ve sürekli beslenmesi"* anayasanın toplum tarafından içselleştirilmesine yardımcı olacaktır.

DİLİN ÖNEMİ

Dili kitlelere iletmede en önemli araç medya… Medya mensuplarının hepsinden çağımızı iyi okumaları, doğru anlamaları ve anlatmalarını beklemek haksızlık olur. **Howking**'in uyarısını unutmayalım: *"Gerçeklik diye bir şey yoktur; zihni model gerçekliği vardır. Zihni modelinizin varsayımını değiştirirseniz, gerçekliğiniz de değişir."* O halde net verilere, net varsayımlara dayalı analizlere ihtiyaç var.

Dünyamızda değişim ve dönüşümün olağanüstü etkilerini önemsiyorsak **Kahneman**'ın belirttiği gibi, *"Bireyler, geçmişte karşılaştıkları duruma uygun deneyimler yaşadıysa, aklına gelen sezgisel çözümler muhtemelen doğru oluyor. Binlerce saat satranç oynayan birinin, bir satranç tahtasına baktığında, sıradan birinden daha fazlasını görmesi gibi… Ancak o türden deneyimleri olmadıysa… Sezgisel kestirmeleri muhtemelen onu yanlışa sürüklüyor".* Deneyimlerimizin kristalleşmesi, sezgilerimizin hayatın öz gerçeğine yakınlaşmasını sağlıyor; çünkü *"anlamanın temel bileşenlerinden biri de sezgilerdir".*

Ekonomide yeni güç merkezi Asya ülkelerine kayıyor. **Walter Isaacson**'un *Steve Jobs* biyografisinde, ünlü girişimcinin kendisine, *"Hint taşrasındaki insanlar bizim gibi zihinlerini kullanmıyorlar, sezgilerini kullanıyorlar ve sezgileri dünyadaki diğer insanlarınkinden çok daha güçlü. Sezgi çok güçlü bir şey, bence zihinden daha güçlü"* dediğini anlatıyor. Medya mensuplarının anayasa konusunda *"duruma uygun deneyimler yaşamasını"* sağlamalıyız ki, hayatin öz gerçeğine uyumlu *"sezgileri"* öne çıkabilsin.

Temel sorumluluğumuz çok açık: Gerekli **verilere** erişmeliyiz… Verilerimizi uygun metotla **malumata** dönüştürmeliyiz… Malumatlarımızı çoklu analizlerle **bilgi** haline getirmeliyiz… Bilgilerimizi karşılaştığımız duruma uygun sezgileri de katarak **anlamaya** çalışmalıyız… İnsanlığın bulduğu bu anlamlı yol ve yöntemi anayasa tasarımında kullanamayacaksak, ne zaman kullanacağız?

Gerekli verilere erişmeliyiz… Verilerimizi uygun metotla malumata dönüştürmeliyiz… Malumatlarımızı çoklu analizlerle bilgi haline getirmeliyiz… Bilgilerimizi **karşılaştığımız duruma uygun sezgileri de katarak** anlamaya çalışmalıyız…